

The role of the battalion of Imam Ali (AS) from the 14th division of Imam Hussein (AS) in the Holy Defense

Jafar Zameni *¹

1. Corresponding Author: Master's student in Defense Affairs Management, DAFUS University, Tehran, Iran.
Email: Zameni.jafar@gmail.com

Volume info

Vol. 25
Series: 111
Spring 2026
P.P: 93-107

Article Type

Research Paper

Article History

Received:
2025-12-23
Revised:
2026-05-24
Accepted:
2026-06-19
Published:
2026-06-19

ISSN – E-ISSN

ISSN: 2008-6121
E-ISSN: 2645-5218

Abstract

This research examines the history, organizational structure, and operational role of the Amir al-Momenin (AS) Battalion of the 14th Division of Imam Hussein (AS) during the eight-year imposed war. This battalion, which was established on November 27, 1988, was active and influential in many important and decisive battles of the war with its talent mainly from the city of Isfahan. The present study, using a descriptive-analytical method and relying on reliable sources and oral history, carefully analyzes the performance of this battalion in major battles such as Tariq al-Quds, Mawlay al-Muttaqian, Bayt al-Muqaddas, Wal-Fajr 8, and Karbala 5. The research findings show that this battalion became an efficient and maneuverable unit with a combat organization consisting of three companies and by taking advantage of intensive training in the town of Darkhovin. The Amir al-Mu'minin (AS) Battalion, with 569 martyrs, 930 veterans, and 25 freedmen, was not only a pioneer in offensive operations, but also showed strong resistance in difficult defensive scenes. Some of the milestones of this battalion's performance include its pivotal role in the liberation of the Chezabeh Strait, the protection of the Sarpul West of Karun in Jerusalem, and the surprise operation in Hur during the Battle of Badr. Although it suffered heavy casualties in some battles, such as the 8th of Wal-Fajr at the salt factory, these sacrifices paved the way for greater victories. This study ultimately concludes that the Amir al-Momineen (AS) Battalion, due to its capable and brave commanders such as Seyyed Hamid Aghili, Ali Quchani, and Mohammad Salmani, as well as the dedicated Basij forces, had become one of the line-breaking and reliable units of the 14th Division of Imam Hussein (AS), which played a significant role in achieving the successes of this division and defending the Islamic homeland. Keywords: Amir al-Momineen (AS) Battalion, 14th Division of Imam Hussein (AS), Holy Defense, Battle of the Road to Jerusalem, Jerusalem

Keywords: Amir al-Momineen (AS) Battalion, the Division of Imam Hussein (AS), The Sacred Defense, Operation Tariq al-Quds, Operation Beit al-Moqaddas.

Cite this Article: Zameni, J. (2026). The role of the battalion of Imam Ali (AS) from the 14th division of Imam Hussein (AS) in the Holy Defense. Scientific Journal of Defensive Researches and Management, 25(111), 93-107.

doi : 10.47176/mdr.2025.1437

OPEN ACCESS

© Author(s) retain the copyright and full publishing rights

Publisher: Imam Hossein University.

نقش گردان حضرت امیرالمومنین علی(ع) از لشکر ۱۴ امام حسین(ع) در دفاع مقدس

جعفر ضامنی^{۱*}

۱. نویسنده مسئول: دانشجوی (کارشناسی ارشد)، مدیریت امور دفاعی دانشگاه دافوس، تهران، ایران.

Email: Zamenijafar@gmail.com

چکیده

این پژوهش به بررسی تاریخی، ساختار سازمانی، و نقش عملیاتی گردان امیرالمؤمنین (ع) از لشکر ۱۴ امام حسین (ع) در دوران هشت سال جنگ تحمیلی می‌پردازد. این گردان که در ۷ آبان ۱۳۶۰ تأسیس شد، با استعداد عمدتاً مردمی از شهر اصفهان، در بسیاری از نبردهای مهم و تعیین‌کننده جنگ حضوری فعال و تأثیرگذار داشت. مطالعه حاضر با روش توصیفی-تحلیلی و با اتکا به منابع معتبر و تاریخ شفاهی، عملکرد این گردان را در نبردهای بزرگی چون طریق‌القدس، مولای متقیان، بیت‌المقدس، والفجر ۸ و کربلای ۵ مورد واکاوی دقیق قرار می‌دهد. یافته‌های تحقیق نشان می‌دهد که این گردان با سازمان رزمی متشکل از سه گروهان و با بهره‌گیری از آموزش‌های فشرده در شهرک دارخوین، به یگانی کارآمد و مانور تبدیل شد. گردان امیرالمؤمنین (ع) با تقدیم ۵۶۹ شهید، ۹۳۰ جانباز و ۲۵ آزاده، نه تنها در عملیات‌های آفندی پیش‌تاز بود، بلکه در صحنه‌های پدافندی سخت نیز مقاومت‌های جانانه‌ای از خود نشان داد. از نقاط عطف عملکرد این گردان می‌توان به نقش محوری در آزادسازی تنگه چزابه، حفاظت از سرپل غرب کارون در بیت‌المقدس، و عملیات غافلگیرانه در هور در نبرد بدر اشاره کرد. اگرچه در برخی نبردها مانند والفجر ۸ در کارخانه نمک متحمل تلفات سنگینی شد، اما همین فداکاری‌ها زمینه‌ساز پیروزی‌های بزرگتر شد. این پژوهش در نهایت نتیجه می‌گیرد که گردان امیرالمؤمنین (ع) به دلیل برخورداری از فرماندهانی لایق و شجاع مانند سید حمید عقیلی، علی قوچانی و محمد سلمانی، و نیز نیروهای بسیجی فداکار، به یکی از یگان‌های خط‌شکن و قابل اتکای لشکر ۱۴ امام حسین (ع) تبدیل شده بود که نقش بسزایی در کسب موفقیت‌های این لشکر و دفاع از میهن اسلامی ایفا نمود.

کلیدواژه‌ها: گردان امیرالمؤمنین(ع)، لشکر ۱۴ امام حسین(ع)، دفاع مقدس، نبرد طریق‌القدس، بیت‌المقدس.

استناد: ضامنی، جعفر. (۱۴۰۵). نقش گردان حضرت امیرالمؤمنین علی(ع) از لشکر ۱۴ امام حسین(ع) در دفاع مقدس.

فصلنامه مدیریت و پژوهش‌های دفاعی، ۲۵(۱۱۱)، ۹۳-۱۰۷. doi : 10.47176/mdr.2025.1437

© نویسنده(گان) حق نشر و حقوق کامل انتشار را برای خود محفوظ می‌دارند.

ناشر: دانشگاه جام امام حسین(ع).

مقدمه

هشت سال جنگ تحمیلی رژیم بعث عراق علیه جمهوری اسلامی ایران، به عنوان طولانی ترین جنگ متعارف قرن بیستم، آزمونی سهمگین برای ملت ایران بود. در این برهه حساس، حضور نیروهای مردمی و سازمان یافته در قالب سپاه پاسداران انقلاب اسلامی و به ویژه در چارچوب یگان های منسجمی مانند لشکرها و تیپ ها، نقشی تعیین کننده در دفاع از تمامیت ارضی کشور ایفا نمود (ولایتی، ۱۳۷۶). در این میان، لشکر ۱۴ امام حسین (ع) به عنوان یکی از بزرگ ترین و مؤثرترین لشکرهای سپاه، سهمی بی بدیل در صحنه های نبرد داشت.

لشکر ۱۴ امام حسین (ع) که با پیشینه ای از رزمندگان استان اصفهان تشکیل شد، به سرعت به یکی از یگان های سازمان یافته و قدرتمند نیروی زمینی سپاه تبدیل گردید. این لشکر در طول هشت سال دفاع مقدس، در اکثر عملیات های بزرگ و سرنوشت ساز حاضر بود و حماسه های فراموش نشدنی آفرید (عشوریون، ۱۳۹۵). شناسنامه عملیاتی درخشان این لشکر، مرهون رشادت گردان های تابعه آن، از جمله گردان های خط شکن و همیشه حاضر جبهه ها است.

بررسی تاریخ دفاع مقدس تنها در سطح کلان (لشکرها و قرارگاه ها) نمی تواند گویای تمامی ابعاد رشادت ها و دلاوری ها باشد. برای درک عینی و دقیق تر از نحوه مدیریت و اجرای عملیات ها، و همچنین برای پاسداشت فداکاری های بی شمار رزمندگان، لازم است به سطح خرد، یعنی تاریخچه و عملکرد گردان ها و حتی گروهان ها توجه شود (بنی لوحی، ۱۳۷۹). این نگاه جزئی نگر، امکان تحلیل دقیق تر تاکتیک های رزمی و فداکاری های واحدهای کوچک رزمی را فراهم می سازد. از جمله این یگان های تأثیرگذار، گردان امیرالمؤمنین (ع) از لشکر ۱۴ امام حسین (ع) است. این گردان که در آبان ماه ۱۳۶۰ و هم زمان با اوج گیری درگیری ها تشکیل شد، به سرعت به یکی از یگان های فعال و پیش قراول این لشکر تبدیل گردید (جولایی و سیوندیان، ۱۳۹۷). مطالعه این گردان به دلیل حضور ممتد و فعال در عملیات های مختلف، فداکاری قابل توجه (۵۶۹ شهید) و برخورداری از فرماندهان شاخص، می تواند الگویی برای درک کارکرد یک گردان کامل رزمی در دوران دفاع مقدس باشد.

این مقاله در پی آن است تا با واکاوی مستندات و منابع معتبر، به این پرسش‌های کلیدی پاسخ گوید: سیر تکوین و سازمان رزم گردان امیرالمؤمنین (ع) چگونه بود؟ این گردان در کدامیک از عملیات‌های بزرگ نقش آفرینی نمود و چه مأموریت‌های حساسی را بر عهده گرفت؟ و مهم‌تر آن که، فداکاری و دستاوردهای عملیاتی این گردان برای دفاع مقدس چه بود؟ مقاله حاضر در ادامه، نخست به بررسی پیشینه و ساختار سازمانی گردان امیرالمؤمنین (ع) خواهد پرداخت. سپس، نقش و عملکرد این گردان در شماری از مهم‌ترین نبردهای دفاع مقدس، از طریق‌القدس تا والفجر ۱۰، با استناد به منابع دست اول و تاریخ شفاهی مورد تحلیل قرار خواهد گرفت. در نهایت، با جمع‌بندی یافته‌ها، نقش کلیدی این گردان در موفقیت‌های لشکر ۱۴ امام حسین (ع) و دفاع مقدس تبیین خواهد شد.

ادبیات و مبانی نظری پژوهش

مفاهیم پایه در سازمان‌های نظامی نوین

سازمان‌های نظامی به عنوان نهادهای پیچیده اجتماعی، دارای ساختارهای سلسله‌مراتبی و قواعد عملیاتی مشخصی هستند. در دوران دفاع مقدس، سپاه پاسداران انقلاب اسلامی به عنوان یک نهاد نظامی نوپا، با تلفیق ساختارهای متعارف نظامی با ویژگی‌های منحصر به فرد مردمی و اعتقادی، الگوی جدیدی از سازمان‌دهی نیروهای مسلح را ارائه نمود. این الگوی ترکیبی، هم از قابلیت‌های سازمانی نیروهای نظامی متعارف و هم از مزایای نیروهای مردمی و باانگیزه بهره‌می‌برد (سجادی، ۱۳۹۸).

گردان به عنوان کوچک‌ترین یگان مستقل رزمی، دارای قابلیت اجرای عملیات محدود با پشتیبانی سایر رده‌ها است. ساختار استاندارد یک گردان پیاده معمولاً شامل سه گروهان رزمی، یک گروهان پشتیبانی و بخش فرماندهی می‌باشد. این ساختار در گردان امیرالمؤمنین (ع) نیز با سازگاری بومی و متناسب با شرایط جنگ تحمیلی پیاده‌سازی شده بود (طلایی، ۱۳۹۶).

مفهوم "یگان خط‌شکن" به عنوان یکی از کلیدی‌ترین مفاهیم در سازمان‌های رزمی، به یگان‌هایی اطلاق می‌شود که مسئولیت شکستن خطوط دفاعی دشمن و ایجاد رخنه در مواضع آنان را بر عهده دارند. گردان امیرالمؤمنین (ع) در بسیاری از عملیات‌ها به عنوان یگان خط‌شکن لشکر

۱۴ امام حسین (ع) عمل می نمود که این نقش، نیازمند سطح بالایی از آمادگی رزمی و روحیه جنگندگی بود (کریمی، ۱۳۹۹).

نظریه های رهبری و فرماندهی در عملیات های نظامی

نظریه رهبری ایی که توسط هرسی و بلانچارد مطرح شده، بر انعطاف پذیری سبک رهبری با توجه به سطح بلوغ زیردستان تأکید دارد. در گردان امیرالمؤمنین (ع)، فرماندهان با توجه به شرایط متغیر نبرد و سطح تجربه نیروها، سبک های فرماندهی مختلفی از مستقیم تا مشارکتی را به کار می گرفتند (فتحی، ۱۳۹۷).

مفهوم "فرماندهی پیشرو" در محیط های پرمخاطره نظامی از اهمیت ویژه ای برخوردار است. فرماندهان گردان امیرالمؤمنین (ع) مانند شهید سید حمید عقیلی و شهید علی قوچانی، با الهام بخشی و ایجاد انگیزه در نیروها، زمینه ساز عملکرد فوق العاده آنان در شرایط سخت نبرد بودند (محمدی، ۱۳۹۵). نظریه "تصمیم گیری در شرایط ابهام" به بررسی فرآیندهای تصمیم گیری فرماندهان در موقعیت های پویای نبرد می پردازد. فرماندهان گردان امیرالمؤمنین (ع) در نبردهایی مانند مولای متقیان و والفجر ۸، نمونه های بارزی از تصمیم گیری در شرایط پیچیده و با اطلاعات ناقص را به نمایش گذاشتند (رحیمی، ۱۳۹۶).

مبانی تاکتیکی و عملیاتی در جنگ تحمیلی

تئوری "عملیات آفندی و پدافندی" به عنوان دو رکن اصلی جنگ زمینی، در عملکرد گردان امیرالمؤمنین (ع) به وضوح قابل مشاهده است. این گردان هم در عملیات های آفندی مانند طریق القدس و هم در مأموریت های پدافندی طولانی مدت در مناطق مختلف، حضور فعال و مؤثری داشت (امیری، ۱۳۹۸).

مفهوم "مانور و آتش" به عنوان یک اصل تاکتیکی کلاسیک، در عملیات های گردان امیرالمؤمنین (ع) به خوبی به اجرا درمی آمد. ترکیب حرکت های سریع و غافلگیرکننده با آتش دقیق توپخانه و سلاح های سبک، از ویژگی های بارز تاکتیک های این گردان بود (قاسمی، ۱۳۹۷). نظریه "جنگ در مناطق خاص" مانند نبرد در مناطق هور، کوهستان و مناطق شهری، از مبانی مهم تاکتیکی در جنگ تحمیلی محسوب می شود. گردان امیرالمؤمنین (ع) با شرکت در نبردهای

متنوعی مانند بدر (هور)، والفجر ۴ (کوهستان) و بیت المقدس (شهری)، تجربیات ارزشمندی در این زمینه کسب نمود (زارعی، ۱۳۹۹).

بررسی جامعه شناختی نیروهای مردمی در دفاع مقدس

نظریه "سرمایه اجتماعی" به خوبی قادر به تبیین انسجام درونی گردان امیرالمؤمنین (ع) است. پیوندهای مستحکم اعتقادی، روابط خویشاوندی و اشتراکات فرهنگی-منطقه‌ای (اصفهانی بودن اکثر نیروها) باعث ایجاد سرمایه اجتماعی غنی در این گردان شده بود (علمداری، ۱۳۹۵). مفهوم "فرهنگ جهادی" به عنوان یک نظام ارزشی و معنابخش، نقش تعیین کننده‌ای در ایجاد انگیزه و پایداری نیروهای گردان امیرالمؤمنین (ع) داشت. عناصری مانند ایشار، شهادت‌طلبی، اخوت و روحیه مسئولیت‌پذیری، از ارکان اصلی این فرهنگ محسوب می‌شد (سلیمانی، ۱۳۹۶).

نظریه "کنش جمعی" در تبیین همکاری و هماهنگی بین نیروهای داوطلب مردمی در گردان امیرالمؤمنین (ع) کاربرد دارد. این نیروها بدون اجبار بیرونی و بر اساس باورهای درونی، در جهت هدف مشترک دفاع از میهن با یکدیگر همکاری می‌نمودند (موسوی، ۱۳۹۸).

روانشناسی رزم و تاب‌آوری در محیط‌های پرفشار در گردان امیرالمؤمنین (ع)

مطالعه عوامل روان‌شناختی مؤثر بر عملکرد رزمندگان در محیط‌های پرفشار، از مبانی نظری ضروری در تحلیل کارایی یگان‌های رزمی است. نظریه "تاب‌آوری روان‌شناختی" به بررسی توانایی افراد در حفظ عملکرد بهینه در شرایط استرس‌زای شدید می‌پردازد. در مورد گردان امیرالمؤمنین (ع)، شواهد متعددی از سطح بالای تاب‌آوری روانی در میان نیروها در نبردهای سخت مانند والفجر ۸ و کربلای ۵ مشاهده شده است (کاویانی، ۱۳۹۷).

نظریه "انگیزش پیشرفت" مک‌کللند، به خوبی می‌تواند محرک‌های روان‌شناختی رزمندگان گردان امیرالمؤمنین (ع) را تبیین نماید. بر این اساس، نیاز به موفقیت، نیاز به قدرت و نیاز به تعلق‌خاطر، سه انگیزه اصلی در عملکرد این رزمندگان محسوب می‌شد. شهادت‌طلبی به عنوان یک ارزش برتر، تقویت کننده این انگیزه‌ها بود (محمدخانی، ۱۳۹۸).

مفهوم "هویت سازمانی" در روان‌شناسی اجتماعی، به درک احساس تعلق و تعهد اعضا به سازمان اشاره دارد. در گردان امیرالمؤمنین (ع)، تقویت هویت سازمانی از طریق نمادها، آیین‌ها و روایت‌های مشترک، منجر به افزایش انسجام و کارایی عملیاتی می‌گردید. این فرآیند به ویژه در دوره‌های بازسازی و استراحت بین عملیات‌ها تشدید می‌شد (رنجبر، ۱۳۹۹).

اقتصاد دفاع و تدارکات در یگان‌های رزمی امیرالمؤمنین (ع)

نظریه "مدیریت زنجیره تأمین در عملیات‌های نظامی" به بررسی چگونگی تأمین و توزیع منابع مورد نیاز یگان‌های رزمی می‌پردازد. گردان امیرالمؤمنین (ع) با چالش‌های متعددی در زمینه تأمین سلاح، مهمات، تجهیزات و آذوقه روبرو بود که مدیریت بهینه این منابع، نقش تعیین‌کننده‌ای در موفقیت عملیات‌ها داشت (نجفی، ۱۳۹۶).

مفهوم "اقتصاد مقاومتی" در سطح یگان‌های رزمی، به توانایی تطابق با شرایط تحریم و کمبود منابع اشاره دارد. گردان امیرالمؤمنین (ع) با استفاده از روش‌های مبتکرانه مانند تعمیر و بازسازی سلاح‌های آسیب‌دیده، بازیافت مهمات و استفاده از منابع محلی، نمونه‌ای موفق از اجرای اقتصاد مقاومتی در سطح عملیاتی بود (کرمانی، ۱۳۹۷).

نظریه "بهینه‌سازی منابع در شرایط کمبود" به عنوان یکی از مبانی اقتصادی در مدیریت یگان‌های رزمی، در عملکرد گردان امیرالمؤمنین (ع) به وضوح قابل مشاهده است. تخصیص بهینه منابع محدود بین گروهان‌های مختلف و اولویت‌بندی نیازها بر اساس اهمیت عملیاتی، از شاخص‌های مدیریت کارآمد منابع در این گردان محسوب می‌شد (هدایتی، ۱۳۹۸).

آموزش و آماده‌سازی نیروها در یگان‌های رزمی امیرالمؤمنین (ع)

نظریه "یادگیری تجربی" کلب، به خوبی می‌تواند فرآیند آموزش‌های رزمی در گردان امیرالمؤمنین (ع) را تبیین نماید. بر این اساس، نیروها از طریق تجربه مستقیم در میدان نبرد، مشاهده و بازتاب فعالیت‌ها، و آزمایش مفاهیم انتزاعی در شرایط واقعی، به دانش و مهارت‌های رزمی دست می‌یافتند (جعفری، ۱۳۹۷).

مفهوم "آموزش‌های تخصصی متناسب با مأموریت" از اصول کلیدی در آماده‌سازی یگان‌های رزمی است. گردان امیرالمؤمنین (ع) با توجه به تنوع مأموریت‌ها در مناطق مختلف (هور،

کوهستان، شهری)، برنامه‌های آموزشی ویژه‌ای را برای هر عملیات طراحی و اجرا می‌نمود. این رویکرد، انعطاف‌پذیری عملیاتی گردان را به میزان قابل توجهی افزایش می‌داد (مهدوی، ۱۳۹۸). نظریه "انتقال دانش سازمانی" به بررسی چگونگی حفظ و انتقال تجربیات و دانش کسب‌شده در یگان‌های رزمی می‌پردازد. در گردان امیرالمؤمنین (ع)، با وجود تلفات سنگین و جابجایی‌های متعدد نیروها، مکانیزم‌های غیررسمی و رسمی متعددی برای انتقال دانش و تجربیات بین رزمندگان قدیمی و جدید وجود داشت (سعیدی، ۱۳۹۹).

حقوق بین الملل بشر دوستانه و عملیات های نظامی

مبانی "حقوق بین‌الملل بشردوستانه" به عنوان چارچوبی برای تحلیل عملکرد یگان‌های رزمی در درگیری‌های مسلحانه محسوب می‌شود. عملکرد گردان امیرالمؤمنین (ع) در برخورد با اسرای جنگی و غیرنظامیان، نمونه‌ای از تعهد عملی به اصول بشردوستانه در شرایط جنگی بود، اگرچه این موضوع نیازمند بررسی اسناد و شواهد بیشتری است (غفاری، ۱۳۹۶). مفهوم "تناسب در استفاده از نیرو" از اصول کلیدی حقوق بشردوستانه است که در عملیات‌های گردان امیرالمؤمنین (ع) قابل تحلیل و بررسی می‌باشد. این اصل بر ضرورت تناسب میان اهداف نظامی و خسارات جانبی تأکید دارد که در تصمیم‌گیری‌های تاکتیکی فرماندهان گردان مورد توجه قرار می‌گرفت (امین‌زاده، ۱۳۹۷). نظریه "مسئولیت فرماندهی" در حقوق بین‌الملل، به بررسی مسئولیت‌های فرماندهان در قبال اقدامات زیردستان می‌پردازد. فرماندهان گردان امیرالمؤمنین (ع) با آگاهی از این مسئولیت‌ها، نظارت دقیقی بر عملکرد نیروهای تحت امر خود اعمال می‌نمودند و در صورت لزوم، اقدامات انضباطی لازم را به اجرا درمی‌آوردند (رحمانی، ۱۳۹۸).

پیشینه پژوهش

بررسی پیشینه پژوهش‌های انجام‌شده در مورد گردان امیرالمؤمنین (ع) نشان می‌دهد اگرچه این گردان سهم بسزایی در دفاع مقدس داشته، اما مطالعات نظام‌مند محدودی به صورت مستقل به بررسی تبارشناسی، ساختار و عملکرد عملیاتی این گردان پرداخته‌اند. جدول زیر خلاصه‌ای از پژوهش‌های مرتبط را ارائه می‌نماید:

جدول ۱. پیشینه پژوهش

ردیف	عنوان پژوهش/منبع	نویسنده/منبع	روش پژوهش	یافته‌های کلیدی مرتبط	شکاف پژوهش
۱	شناسنامه لشکر ۱۴ امام حسین (ع)	عشوریون/۱۳۹۵	تاریخ شفاهی و اسنادی	ارائه آمار کلی از گردان و ذکر خلاصه عملکرد در برخی عملیات‌ها	عدم بررسی جزئیات تاکتیکی و سازمان رزم گردان به صورت مستقل
۲	تاریخچه گردان امیرالمؤمنین (ع)	بنی‌لوحی/۱۳۹۸	مطالعه اسنادی	بررسی تشکیلات اولیه و فرماندهان گردان	فقدان تحلیل جامع از نقش گردان در تمامی عملیات‌ها
۳	مصاحبه با حسین رحیمی	جولایی و سیوندیان/۱۳۹۷	تاریخ شفاهی	ثبت خاطرات عملیاتی و ارائه آمار شهدا و جانبازان	عدم تحلیل راهبردی از تأثیر گردان در نتایج نبردها
۴	طلایه‌داران	معاونت نبرد لشکر ۱۳۷۴/۱۴	گزارش عملیاتی	تشریح مختصر نقش گردان در نبرد طریق‌القدس	نپرداختن به سیر تحول سازمانی گردان
۵	نبردهای شرق کارون	بنی‌لوحی و پیری/۱۳۷۹	تحلیل عملیاتی	بررسی عملکرد گردان در نبرد بیت‌المقدس	محدودیت زمانی (پوشش ندادن کل دوره جنگ)
۶	اطلس جنگ ایران و عراق	مرکز مطالعات و تحقیقات جنگ سپاه/۱۳۹۲	تحلیل میدانی و اسنادی	ارائه نقشه‌های محل استقرار گردان در عملیات‌ها	عدم تبیین جایگاه گردان در معماری نظامی لشکر

با توجه به مطالعات پیشین، می‌توان دریافت که اگرچه منابع ارزشمندی درباره تاریخ شفاهی لشکر ۱۴ امام حسین (ع) و برخی عملیات‌های آن وجود دارد، اما شکاف اصلی پژوهشی در فقدان مطالعه‌ای نظام‌مند که به صورت خاص به "تحلیل ساختار سازمانی، تحولات تاکتیکی و نقش راهبردی گردان امیرالمؤمنین (ع) در تمامی مراحل جنگ" بپردازد، مشهود است. این مقاله با

تمرکز بر این شکاف، درصدد است با تحلیل جامع اسناد و خاطرات، تصویر کامل‌تری از نقش این گردان در دفاع مقدس ارائه نماید.

روش‌شناسی پژوهش

این پژوهش با بهره‌گیری از روش تاریخی-توصیفی و با اتکاء بر راهبرد مطالعه موردی انجام شده است. رویکرد اصلی در این تحقیق، تحلیل محتوای کیفی اسناد و منابع معتبر مرتبط با تاریخچه گردان امیرالمؤمنین (ع) بوده است. هدف از انتخاب این روش، واکاوی عمیق و نظام‌مند ابعاد مختلف تشکیل، سازمان و عملکرد این گردان در دوره دفاع مقدس بوده که ماهیتی تاریخی-توصیفی دارد.

داده‌های این پژوهش به روش کتابخانه‌ای-اسنادی و از طریق مطالعه تاریخ شفاهی گردآوری شده است. در این راستا، از انواع منابع دست اول شامل: اسناد رسمی منتشرشده توسط مراکز معتبری چون مرکز مطالعات و تحقیقات جنگ سپاه، کتاب‌های خاطرات فرماندهان، مجموعه‌های مستندنگاری شده از نبردها (مانند کتاب طلایه‌داران و شناسنامه لشکر) و همچنین مصاحبه‌های منتشرشده با رزمندگان و فرماندهان این گردان استفاده شده است. برای تضمین اعتبار داده‌ها، تنوع در منابع و تطبیق اطلاعات آنها مدنظر قرار گرفته است.

تجزیه و تحلیل داده‌ها به روش تحلیل مضمون و توصیف تحلیلی صورت پذیرفته است. در این فرآیند، ابتدا داده‌های خام استخراج و طبقه‌بندی شدند. سپس با کدگذاری داده‌ها در محورهای اصلی پژوهش (ساختار سازمانی، نقش در نبردها، فرآیند آموزش و فداکاری‌ها)، مضامین اصلی و فرعی شناسایی گردید. در نهایت، با ترکیب و تفسیر این مضامین، تحلیلی جامع از عملکرد گردان ارائه شده است. رویکرد تحلیل، تلفیقی از توصیف دقیق وقایع تاریخی و تبیین روابط بین آنها بوده است.

پرسش‌های پژوهش

۱- گردان امیرالمؤمنین (ع) لشکر ۱۴ امام حسین (ع) در طول هشت سال دفاع مقدس، چه جایگاه و نقشی در استراتژی عملیاتی و همچنین تقویت هویت مذهبی-نظامی این لشکر ایفا کرد؟

۲- تکامل و تحول گردان امیرالمؤمنین (ع) از زمان تشکیل تا پایان دفاع مقدس، چگونه بازتابی از تحولات کلی جنگ و چگونه بر حفظ روحیه و کارایی لشکر ۱۴ امام حسین (ع) در مراحل مختلف جنگ تأثیر گذاشت؟

یافته‌های پژوهش

گردان امیرالمؤمنین (ع) در ۷ آبان ۱۳۶۰ به عنوان بخشی از تیپ ۱۴ امام حسین (ع) تشکیل شد. انتخاب نام این گردان برگرفته از پیش شماره تیپ که اشاره به چهارده معصوم داشت، صورت گرفت. هسته اولیه این گردان عمدتاً از نیروهای بسیجی شهر اصفهان تشکیل شده بود. سازمان رزم این گردان مطابق استانداردهای رزمی شامل سه گروهان رزمی بود. تجهیزات اصلی آن شامل تفنگ کلاشینکف، تیربار گرینف و آرپی جی ۷ می‌شد. این گردان از نظر ساختاری کاملاً منسجم و دارای سلسله مراتب فرماندهی مشخصی بود.

یافته‌ها حاکی از آن است که آموزش‌های پایه گردان در شهرک دارخوین به مدت ۱۵ تا ۲۰ روز انجام می‌گرفت. این آموزش‌ها شامل تیراندازی، رزم در شب، عبور از میدان مین و پاک‌سازی منطقه بود. همچنین آموزش‌های تخصصی متناسب با هر نبرد به صورت جداگانه ارائه می‌شد. در این نبرد که در ۸ آذر ۱۳۶۰ آغاز شد، گردان امیرالمؤمنین در محور شمالی و در بازوی دوم عمل کرد. نیروهای گردان با عملیاتی غافلگیرانه موفق به تصرف مواضع دشمن شدند. در این نبرد، سید حمید عقیلی، اولین فرمانده گردان به شهادت رسید. یافته‌ها نشان می‌دهد این نبرد در ۱ اسفند ۱۳۶۰ در تنگه چزابه انجام شد. گردان تحت فرماندهی علی قوچانی با وجود بارش شدید باران، به مواضع دشمن یورش برد. در این نبرد تنها ۲۷ نفر از نیروهای گردان سالم بازگشتند و حدود ۲۰ تن مفقودالاثر شدند.

اگرچه گردان به دلیل تلفات سنگین در نبرد چزابه در ابتدا در سازمان رزم تیپ جایی نداشت، اما در لحظات آخر یک دسته از آن تشکیل و تحت فرماندهی سیف‌الله حیدرپور در روز دوم نبرد وارد عمل شد و موفق به شکست پاتک دشمن شد. در این نبرد، گردان ابتدا مأمور حفاظت از سرپل غرب کارون شد. سپس در مرحله دوم نبرد، منطقه پاسگاه زید را پاک‌سازی کرد. ایستادگی گردان در برابر پاتک‌های مکرر دشمن نقش تعیین‌کننده‌ای در موفقیت عملیات داشت. گردان در

این نبرد در مراحل اول و سوم وارد عمل شد. پس از شکستن خط دشمن و پیشروی چند کیلومتری، به دلیل فشار شدید دشمن و کاهش نیروها مجبور به عقب‌نشینی شد. این نبرد نشان‌دهنده توانایی بالای گردان در اجرای عملیات‌های متحرک بود.

یافته‌ها نشان می‌دهد گردان در این نبرد کوهستانی با سه گروهان وارد عمل شد و موفق به پیشروی ۵ کیلومتری در عمق مواضع دشمن گردید. پدافند گردان در منطقه شرفانی از نقاط قوت عملکرد آن در این نبرد بود. در نبرد والفجر ۱، گردان به دلیل برخورد به میدان مین و آتش شدید دشمن نتوانست به اهداف خود دست یابد. نبرد والفجر ۲، گردان در چهار مرحله موفق به پاک‌سازی بخش مهمی از منطقه شد. گردان در این نبرد کوهستانی در مراحل اول و دوم وارد عمل شد و موفق به تصرف ارتفاعات سه درختی و کانی مانگا گردید. در این نبرد، احمد خسروی، فرمانده گردان و ۵۰ نفر از نیروها به شهادت رسیدند.

یافته‌ها نشان می‌دهد گردان در مرحله اول این نبرد در محور زید و در مرحله دوم در منطقه طلائیه وارد عمل شد. در این نبرد، عباس قربانی، فرمانده گردان و مرتضی یزدخواستی، فرمانده گروهان به شهادت رسیدند. در این نبرد آبی‌خاکی، گردان پس از دریافت آموزش‌های تخصصی، با قایق‌های بلمی به مواضع دشمن یورش برد. اگرچه گردان در ابتدا موفقیت‌هایی کسب کرد، اما با پاتک سنگین دشمن مواجه و متحمل تلفات شد. این نبرد یکی از پردخشت‌ترین نبردهای گردان بود. نیروها پس از عبور از اروند، در کارخانه نمک با دشمن درگیر شدند. در این نبرد ۱۰۶ نفر از رزمندگان گردان به شهادت رسیدند.

در کربلای ۴ به دلیل لو رفتن عملیات، گردان موفق به اجرای مأموریت نشد. کربلای ۵، گردان به مدت ۵ روز در زیر آتش شدید دشمن مواضع را تثبیت کرد. در کربلای ۱۰، گردان ارتفاعات اسپیدار را تصرف کرد و در والفجر ۱۰ با عبور از رودخانه سیروان به اهداف خود دست یافت. این نبردها نشان‌دهنده توانایی گردان در اجرای عملیات در مناطق کوهستانی بود. بر اساس یافته‌ها، این گردان در طول جنگ ۴۸۳۱ نیرو به خود دید که از این تعداد ۵۶۹ تن شهید، ۹۳۰ تن جانباز و ۲۵ تن آزاده تقدیم انقلاب اسلامی نمود. این آمار نشان‌دهنده سطح بالای درگیری‌های این گردان است.

یافته‌ها نشان می‌دهد گردان علاوه بر عملیات‌های آفندی، در مأموریت‌های پدافندی متعددی نیز شرکت داشت که در مجموع بیش از ۱۷۵ روز را شامل می‌شد. این مأموریت‌ها عمدتاً در مناطق حساسی چون کفیشه، شلمچه و فاو انجام می‌شد. پس از پایان جنگ، گردان به فعالیت خود در قالب لشکر ۱۴ امام حسین (ع) ادامه داد و در رزمایش‌ها و عملیات‌های مختلف شرکت نمود. این تداوم فعالیت نشان‌دهنده استمرار نقش آفرینی این گردان حتی در شرایط صلح است.

نتیجه‌گیری و پیشنهادها

نتایج این پژوهش به وضوح نشان می‌دهد که گردان امیرالمؤمنین (ع) به عنوان یکی از مؤثرترین یگان‌های رزمی لشکر ۱۴ امام حسین (ع)، نقش بی‌بدیلی در تحقق اهداف عملیاتی دوران هشت سال دفاع مقدس ایفا نموده است. این گردان با تشکیل در آبان ۱۳۶۰، در انتقادی ترین نبردهای جنگ حضوری فعال و تعیین کننده داشته است. عوامل متعددی در موفقیت‌های عملیاتی این گردان مؤثر بوده است که از مهم‌ترین آنها می‌توان به موارد زیر اشاره کرد:

- برخورداری از فرماندهان لایق و شجاع در دوره‌های مختلف
- آموزش‌های مستمر و هدفمند متناسب با شرایط نبرد
- روحیه بالای ایثار و شهادت‌طلبی در بین نیروها
- سازمان‌دهی منسجم و کارآمد

دستاوردهای راهبردی

عملکرد این گردان در نبردهای بزرگی مانند بیت المقدس، والفجر ۸ و کربلای ۵، نه تنها در سطح تاکتیکی، بلکه در سطح راهبردی نیز تأثیرات ماندگاری بر روند جنگ تحمیلی گذاشت. فداکاری‌های این گردان در کارخانه نمک فاو نمونه‌ای درخشان از این تأثیرات راهبردی است. از مهم‌ترین درس‌های قابل استخراج از عملکرد این گردان می‌توان به این موارد اشاره کرد:

- ضرورت انعطاف‌پذیری سازمانی در مواجهه با شرایط متغیر نبرد
- اهمیت آموزش‌های تخصصی متناسب با جغرافیای عملیاتی

• لزوم توجه به تدارکات و پشتیبانی در عملیات‌های گسترده

پیشنهاد می‌شود پژوهش‌های آینده در قالب مطالعات تطبیقی به بررسی و مقایسه عملکرد گردان امیرالمؤمنین (ع) با یگان‌های مشابه در سایر لشکرهای سپاه مانند لشکر ۸ نجف اشرف یا لشکر ۲۷ محمد رسول‌الله بپردازد. چنین مطالعه‌ای می‌تواند وجوه اشتراک و افتراق این یگان‌ها را در ابعادی همچون ساختار سازمانی، سبک فرماندهی، روش‌های آموزش و شیوه‌های نبرد مورد تحلیل قرار دهد. همچنین، بررسی تطبیقی می‌تواند الگوهای موفق و درس‌های آموخته شده را در سطحی کلان‌تر استخراج نموده و در اختیار سیر مطالعات آینده قرار دهد. این گونه پژوهش‌ها می‌تواند به تدوین الگوهای بومی برای سازمان‌دهی یگان‌های رزمی منجر گردد.

همچنین انجام مطالعات تخصصی در دو حیطه جامعه‌شناختی و تاکتیکی ضروری به نظر می‌رسد. از یک سو، مطالعه جامعه‌شناختی نیروهای حاضر در این گردان با تمرکز بر ویژگی‌های جمعیت‌شناختی، انگیزه‌های حضور، و شبکه‌های اجتماعی می‌تواند به درک بهتری از پویایی‌های درونی یگان‌های مردمی در دفاع مقدس بینجامد. از سوی دیگر، تحلیل تاکتیک‌های ویژه به کار گرفته شده توسط این گردان در نبردهای مختلف، به ویژه در عملیات‌های پیچیده‌ای مانند والفجر ۸ و کربلای ۵، می‌تواند گنجینه‌ای ارزشمند از دانش بومی رزم را آشکار سازد. این تحلیل‌ها می‌تواند شامل بررسی تاکتیک‌های اختصاصی در نبرد در مناطق هور، نبرد شهری و نبرد در ارتفاعات باشد که هر کدام می‌تواند به عنوان الگویی برای آموزش‌های رزمی آینده مورد استفاده قرار گیرد.

با توجه به گذشت زمان و کهنسالی راویان و فرماندهان، پیشنهاد می‌شود:

- تدوین تاریخ شفاهی جامع از این گردان
- جمع‌آوری و آرشیو نظام‌مند اسناد و عکس‌های مربوطه
- تهیه مستندهای تصویری از خاطرات بازماندگان

گردان امیرالمؤمنین (ع) به عنوان نمادی از ایثار و مقاومت، میراث گران‌بهایی است که می‌تواند برای نسل‌های حال و آینده الهام‌بخش باشد. حفظ و انتقال این میراث، وظیفه‌ای است همگانی که نیازمند عزمی جدی و برنامه‌ریزی نظام‌مند است.

فهرست منابع

- امین‌زاده، ب. (۱۳۹۷). حقوق بین‌الملل بشردوستانه. تهران: انتشارات گنج دانش.
- امیری، ع. (۱۳۹۸). اصول تاکتیک در جنگ ایران و عراق. تهران: انتشارات مرز و بوم.
- بابایی، ب. (۱۳۹۱). نبرد رمضان: تحلیلی بر عملیات رمضان. تهران: انتشارات سپاه.
- بنی‌لوحی، س. ع. (۱۳۷۹). نبردهای شرق کارون. تهران: مرکز تحقیقات و مطالعات جنگ سپاه.
- بنی‌لوحی، س. ع. (۱۳۹۸). تاریخچه تشکیل گردان امیرالمؤمنین (ع). اصفهان: انتشارات لشکر ۱۴.
- جعفری، ع. (۱۳۹۳). نبرد والفجر: تحلیلی بر عملیات‌های والفجر. تهران: انتشارات ارتش.
- جعفری، م. (۱۳۹۷). روان‌شناسی آموزش در محیط‌های رزمی. تهران: انتشارات تربیت نظامی.
- جولایی، س. م. و سیوندیان، م. (۱۳۹۷). تاریخچه گردان امیرالمؤمنین (ع). اصفهان: مرکز تحقیقات دفاع مقدس.
- حافظ‌نیا، م. (۱۳۹۹). روش تحقیق در علوم انسانی. تهران: انتشارات سمت.
- دانایی‌فرد، ح. و همکاران. (۱۳۹۷). روش‌شناسی پژوهش کیفی در مدیریت. تهران: انتشارات صفار.
- درویدیان، م. (۱۳۶۷). از خرمشهر تا فاو. تهران: مرکز مطالعات و تحقیقات جنگ.
- رزاق‌زاده، ع. (۱۳۹۰). نبرد طریق‌القدس. تهران: انتشارات سپاه.
- رحمانی، ع. (۱۳۹۸). مسئولیت فرماندهی در حقوق بین‌الملل. تهران: انتشارات اطلاعات.
- رحیمی، م. (۱۳۹۶). تصمیم‌گیری در شرایط بحران. تهران: انتشارات دانش نظامی.
- رنجبر، ح. (۱۳۹۹). هویت سازمانی در یگان‌های رزمی. اصفهان: انتشارات لشکر ۱۴.
- سجادی، م. (۱۳۹۸). سازمان‌دهی نیروهای مسلح در دفاع مقدس. قم: انتشارات شاهد.
- سعیدی، ک. (۱۳۹۹). مدیریت دانش در سازمان‌های نظامی. تهران: انتشارات فرانگر.
- سپاه پاسداران انقلاب اسلامی. (۱۳۷۶). نبرد خیبر. تهران: مرکز مطالعات و تحقیقات جنگ.
- سپاه پاسداران انقلاب اسلامی. (۱۳۷۹). نبرد والفجر ۱۰. تهران: مرکز مطالعات و تحقیقات جنگ.
- سرمد، ز. و همکاران. (۱۳۹۸). روش تحقیق در علوم رفتاری. تهران: انتشارات آگه.
- سمیعی، ع. (۱۳۷۶). کارنامه توصیفی نبرد رزمندگان اسلام. تهران: انتشارات وزارت دفاع.
- سلیمانی، ا. (۱۳۹۶). فرهنگ جهادی در دفاع مقدس. تهران: انتشارات راه یار.
- علمداری، ک. (۱۳۹۵). سرمایه اجتماعی در گردان‌های رزمی. اصفهان: انتشارات ستاره.
- عشوریون، ا. (۱۳۹۵). شناسنامه لشکر ۱۴ امام حسین (ع). اصفهان: مرکز تدوین تاریخ شفاهی لشکر ۱۴ امام حسین (ع).
- فتحی، م. (۱۳۹۷). رهبری و فرماندهی در عملیات‌های نظامی. تهران: انتشارات ساحل.
- قاسمی، ح. (۱۳۹۷). تاکتیک‌های پیشرفته پیاده‌نظام. تهران: انتشارات ارتش.
- کاویانی، پ. (۱۳۹۷). تاب‌آوری روانی در رزمندگان. تهران: انتشارات سمت.

- کرمانی، ر. (۱۳۹۷). اقتصاد مقاومتی در عملیات‌های نظامی. تهران: انتشارات دفاع.
- کریمی، ر. (۱۳۹۹). یگان‌های خط‌شکن در جنگ تحمیلی. تهران: انتشارات پاسداران.
- کیهان‌پناه، م. (۱۳۹۰). نبرد بدر: تحلیلی بر عملیات بدر. تهران: انتشارات سپاه.
- طلایه‌داران. (۱۳۷۴). تاریخچه لشکر ۱۴ امام حسین (ع). اصفهان: معاونت نبرد لشکر ۱۴.
- طلایی، پ. (۱۳۹۶). ساختار سازمانی یگان‌های رزمی. تهران: انتشارات علوم نظامی.
- غفاری، م. (۱۳۹۶). حقوق بشردوستانه در جنگ ایران و عراق. تهران: انتشارات دانشگاه تهران.
- مرکز اسناد و تحقیقات دفاع مقدس. (۱۳۹۶). تاریخچه نبرد محرم. تهران: انتشارات مرکز اسناد.
- مرکز مطالعات و تحقیقات جنگ سپاه. (۱۳۹۲). اطلس جنگ ایران و عراق. تهران: انتشارات سپاه.
- معین‌وزیری، ع. (۱۳۹۲). نبرد فتح‌المبین. تهران: انتشارات سپاه.
- محمدخانی، ع. (۱۳۹۸). انگیزش در محیط‌های پرفشار. قم: انتشارات پاسدار اسلام.
- محمدی، ع. (۱۳۹۵). فرماندهان تحول‌آفرین دفاع مقدس. اصفهان: انتشارات لشکر ۱۴.
- مصاحبه با احمد شاهزیدی. (۱۳۹۶). خاطرات جانشین گردان در نبرد رمضان. اصفهان: مرکز تحقیقات دفاع مقدس.
- مصاحبه با حسین رحیمی. (۱۳۹۷). خاطرات فرماندهی گردان امیرالمؤمنین (ع). اصفهان: مرکز تحقیقات دفاع مقدس.
- مهدوی، س. (۱۳۹۸). آموزش‌های تخصصی رزمی. اصفهان: انتشارات ستاره.
- موسوی، س. (۱۳۹۸). جامعه‌شناسی نیروهای مردمی در جنگ. تهران: انتشارات علمی.
- نجفی، ب. (۱۳۹۶). مدیریت تدارکات در نبرد. تهران: انتشارات ارتش.
- هدایتی، م. (۱۳۹۸). بهینه‌سازی منابع در شرایط جنگی. تهران: انتشارات علوم نظامی.
- هاشمی رفسنجانی، ع. (۱۳۸۸). کارنامه و خاطرات سال ۱۳۶۵. تهران: دفتر نشر معارف انقلاب.
- ولایتی، ع. ا. (۱۳۷۶). تاریخ سیاسی جنگ تحمیلی. دفتر نشر فرهنگ اسلامی.
- پوراحمد، م. (۱۳۹۴). تحلیل عملکرد گردان امیرالمؤمنین در نبرد والفجر ۴. فصلنامه مطالعات دفاع مقدس، ۱۲(۳)، ۴۵-۶۷.
- کریمی، ر. (۱۳۹۹). بررسی تاکتیک‌های گردان امیرالمؤمنین در نبردهای هور. مجله علوم نظامی، ۱۵(۲)، ۸۹-۱۱۰.

